

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATIONS

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA 2 (P2)

2017

MATSHWAO: 70

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 20.

DITAELO LE TLHAHISOLESSEDING HO MOHLAHLOBUWA

Pampiri ena e fupere tlhahisoleseding e latelang:

1. Bala ditaelo tsena ka hloko pele o araba dipotso.
2. O SE KE wa latella ho bala pampiri yohle. Tadima karolo e hlahisang dikahare tsa pampiri leqepheng le latelang, mme o tshwaye dinomoro tsa dipotso tse thehilweng dibukeng tseo o ithutileng tsona. Ka mora moo o bale dipotso tseo, o nto kgetha tseo o lakatsang ho di araba.
3. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE NNE, e leng:

KAROLO YA A:	Pale/Nobele/Novele	(35)
KAROLO YA B:	Tshwantshiso/Terama	(35)
KAROLO YA C:	Dipalekgutshwe	(35)
KAROLO YA D:	Dithothokiso	(35)
4. Araba dipotso TSE PEDI feela, potso E LE NNGWE ho tswa dikarolong le ha e le DIFE TSE PEDI.

KAROLO YA A: Pale/Nobele/Novele
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.

KAROLO YA B: Tshwantshiso/Terama
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.

KAROLO YA C: Dipalekgutshwe
Araba dipotso tsa dipalekgutshwe ka BOBEDI.

KAROLO YA D: Dithothokiso
Araba dipotso tsa dithothokiso ka BOBEDI.
5. Sebedisa lenanennetefatso bakeng sa tataiso.
6. Latela ditaelo tse qalong ya karolo e nngwe le e nngwe ka hloko.
7. Nomora dikarabo tsa hao jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.
8. Qala karolo KA NNGWE leqepheng LE LETJHA.
9. O eletswa ho sebedisa nako ka moo ho sisintsweng: Sebedisa metsotso e 60 ho ngola karolo ka nngwe.
10. Ngola ka mongolo o makgethe o balehang.

LEQEPHE LA DIKAHARE:

Leqephe lena le tla o thusa ho kgetha dipotso tseo o lakatsang ho di araba, ntle le hore o bale pampiri kaofela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE/NOVELE		
Araba potso ya pale/nobele/novele eo o ithutileng yona.		
NOMORO YA POTSO	MATSHWAO	LEQEPHE
1. <i>Mahlale a kopane Lekwa</i>	35	5
2. <i>Bosweu ba Lehlwa</i>	35	7
3. <i>Sehlekehleke sa Deidro</i>	35	9
KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA		
Araba potso ya tshwantshiso/terama eo o ithutileng yona.		
4. <i>Sefi</i>	35	12
KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa dipalekgutshwe.		
5.1 'Ha se nna ke wena'	18	15
5.2 'Bontshunyakgare'	17	16
KAROLO YA D: DITHOTHOKISO		
Araba dipotso KA BOBEDI tsa thothokiso.		
6.1 'Ngwana lehlswa'	18	18
6.2 'Ho se tshepahale'	17	19

LENANENNETEFATSO:

Sebedisa lenanennetefatso lena ho nnetefatsa hore na e fela o arabile dipotso tse hlokehang.

KAROLO	NOMORO TSA DIPOTSO	PALO YA DIPOTSO TSE LOKELANG HO ARAJWA	TSHWAYA (✓)
A: Pale/Nobele/Novele	1–3	1	
B: Tshwantshiso/Terama	4	1	
C: Dipalekgutshwe	5.1–5.2	1	
D: Dithothokiso	6.1–6.2	1	

ELA HLOKO: Etsa bonnete ba hore o arabile dipotso tse karolong TSE PEDI feela.

KAROLO YA A: PALE/NOBELE**POTSO YA 1: MAHLALE A KOPANE LEKWA – DN Katsie**

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA A

'Hosasane ke tla tsohella tseleng e sa le mesong. Ke tla raka mafube, ke batla hore le ntjabele ke le hole. Ha e le mosadi enwa yena ke tla mmolella feela hore ke sa ilo batla mosebetsi, etswe o se a tenehile ke ho dula ha ka mona hae. A ke ke a mpotsa ntho tse ngata ke hona.'

Efela letsatsi ha le re kgwapho! Sekgukguni o ne a se a haotse thota, etswe o ne a tsamaya ka maoto, lebaka e le hore e bang ho a etsahala ka lehlohonolo la moteaphala, a hle a rekise thipa ena ya hae pele a finyella moo a habileng teng, Foreistata! 5

O ile jwalo he, tsatsi la mo dikella kaekae ka nqa tsa boVereeniging a sa fumane bareki ba thipa ya hae. A bona mofero haufi le tsela, a botha, ba ba ba itshella ho se lebote. A tsoha moshemane e motona a itlhotlhora diphoka, a bona metsi a iphotla sefahleho. 10

Hoba di tlwaele makgulo, a nkuwa ke ntho. A tloseletsa, a kena tseleng ho leba moo ho tsebang yena a le mong to! Motsheare o moholo, ha tadi e antsha, a fihla mateanong a Teransefala le Foreistata, borokgong bo boholo bo tshelang noka ya Lekwa, haufi le motse wa Vereeniging. 15

- 1.1 Leeto la Sekgukguni la ho tloha ha hae ho ya borokgong ba Lekwa, le mo nkile matsatsi a makae? (1)
- 1.2 Ke lebaka lefe le mo susumeditse ho betla thipa eo a ilong ho e rekisa Foreistata? (1)
- 1.3 Hobaneng ha Sekgukguni a kgethile ho ya rekisa thipa eo Foreistata? (1)
- 1.4 Sekgukguni o ne a sa batle ho sebeletsa motho e mong. Hobaneng, mme o ne a iphedisa jwang? (2)
- 1.5 Mophetwa ya ileng a reka thipa ya Sekgukguni, o hlokometse jwang hore ha se thipa ya nnete? (1)
- 1.6 Leeto le qotsong la Sekgukguni le fapane jwang le la mohla a neng a kgutlela hae? (1)
- 1.7 Ho robala ha Sekgukguni bosiu kaofela moferong, ho re tsebisa eng ka maemo a phedisano a nako eo? (2)
- 1.8 Hobaneng ho le bohlokwa ho mongodi hore ebe baphetwa bana ba kopanetse borokgong ba noka ya Lekwa? (2)

- 1.9 Ditaba tsa qotso di re senolela Sekgukguni e le motho wa semelo se sefe? (2)
- 1.10 Mohopolo oo Sekgukguni a neng a e na le ona ka batho ba Foreistata o hlahisa leeme ka tsela e jwang? (2)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA B

'Kgididi, le tlala e kene banna. E re ke dule lebopong la tsela manene. Ke tla thetsa lephako ka ho ngwatha ho se ho kae manepeng mona. Etswe le sephoqo sane le ha se ka elellwa hore ntho yane ha se ya kgauta, ha ke kgolwe hore se ka ntatela ho tla fihla mona.'

O ngwathile habedi, hararo ... A utlwahala a re, 'Hee banna, ke mobu ntho ena.' 5
Sefofu sane se mphumane ... moleko. Empa ke ne ke sa maketse hore mahe a dinotshi a ka ba boima hakaale, athe ke lehlabathe mona, ke re mobu banna wee ... sa tla sa mphumana sefofu sa dipolasing.

Ebile o se a raoha hona hoo a re refo! a nka boleke, a nka ka sekgahla ho kgutlela morao. 'Le kgale, nke ke ka mo tlohela. Mohlomong ha a eso ho be hole. Ho ka nna 10
ha etsahala hore ke mo fumane. Ke tla fihla ke re thipa ya ka hlwi ...! Ke tla mo jabela haholo feela pakeng tsa mahlo mona, o ithuta batho ka nna hee! Ke tla mo ntshetsa nna, ke a bona ha a nnepe hantle ... o tsamaya a nkutlwa mothamahaneng mona.'

Boramahlale ke bana he mmadi. Ba boetse ba kopane hona mane, moeding ola ba 15
arohaneng ho wona haufinyane tjena, borokgong, nokeng ya Lekwa.

- 1.11 Sekgukguni o hlokometse ha a le hokae hore o qhekanyeditswe? (1)
- 1.12 Ho ya ka mophetwa ya ntseng a bua qotsong ee, hobaneng ha thipa ena eo ho buuwang ka yona e ke ke ya jewa ke mafome? (1)
- 1.13 Mophetwa ya qotsong, o bua a le mong. Bolela lebitso la lewa lena. (1)
- 1.14 Bohlokwa ba lewa leo o le boletseng ho 1.13 ke bofe ho ya ka diketsahalo tse paleng? (2)
- 1.15 Ke sefe se ileng sa etsahala borokgong ha mophetwa ya buang qotsong a kopana le sefofu seo? (1)
- 1.16 Mophetwa ya ntseng a bua qotsong o ne a hlaha motseng ofe? (1)
- 1.17 Ke diketsahalo dife TSE PEDI tse etsahetseng ka ho tshwana ho baphetwa bana nakong eo ba furallanang, ka mora ho qhekanyetsana? (2)
- 1.18 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi. O be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka. (2)
- Mananyetsa o tla tshepahala ho mofumahadi wa hae ka mora hore ba arolelane tjhelete ka ho lekana.

- 1.19 Ketsahalo e qotsong ya hore banna bana ba qhekanyetsane ka mahlale a bona, e re ruta eng? (2)
- 1.20 Tshohla kamoo maikutlo/sehalo se polelong e latelang, se o thusang kateng ho utlwisa boikemisetso ba Sekgukguni?
'Ke tla mo ntshetsa nna, ke a bona ha a nnepe hantle ... o tsamaya a nkutlwa mothamahaneng mona.' (2)
- 1.21 Dumellana le polelo e latelang, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka.
Sesosa sa kgohlano paleng ena ke tjhelete. (2)
- 1.22 Sekaseka kamoo tikoloho ya ha Ramokokwana e thusitseng kateng ho ntshetsa kgohlano pele paleng ena. (3)
[35]

POTSO YA 2: BOSWEU BA LEHLWA – Sello Moroe

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA C

A nneha se seng sa dinomaphodi; ka qeaqea pele ke se nka; empa ka se ke ka se bula, ka se beha hodima motjhini ke rata ho utlwa hore o ya kae. Ka ntswe le tletseng nnete a re: 'Hlomi, ke kgolwa hore o tla makala ka seo ke tlang ho o jwetsa sona, mme ke batla hore o e nke e le nnete feela. Hlomi nkgolwe ha ke o bolella hore ke amohetse Morena, ke hore ke pholositswe, mme ke tlile ho wena ho tla etsa setswalle jwalo ka bana ba Modimo; re tshwarelane tsohle tseo re kgopisaneng ka tsona.' 5

Hoba a tjho jwalo ka utlwa ke se ke tsheha hang ke ne ke sa rera yaba ke a thola. A ntjwetsa ntho tse ngata ka Modimo ho fihlela ke kgolwa seo a neng a se bua ka ba ka lebala hore e ne e le ya kgahlanong le nna. Ra tswa kamoo ka lebenkeleng, ka mmontsha aterese eo ke yang ho yona, a ntjwetsa hore e tshwanetse e be e le ka botjhabela, mme a ntsamaisa tsela ho ya teng, a ntse a ntherela jwalo hore le nna ke pholoswe; empa ka nna ka itshehela, ka pelong ka qeta ka hore enwa o a pota. 10

Eitse ha re ntse re tsamaya jwalo ka dinomoro, ka elellwa hore re se re le seterateng sa boLerato. 15

- 2.1 Diketsahalo tsa qotso ee di etsahalla seabakeng sefe? (1)
- 2.2 Mophetwa ya fileng Hlomi senomaphodi qotsong ke mang? (1)
- 2.3 Hlomi o ile a tlelwa ke mohopolo ofe nakong eo mophetwa eo o mmoletseng ho 2.2 a neng a mo fa senomaphodi? (1)
- 2.4 Aterese eo Hlomi a neng a e bontsha motswalle wa hae ke ya hokae, mme o e fumane jwang? (2)
- 2.5 Bolela dintho TSE PEDI tseo lelapa la habo Hlomi le la habo Kgifi a neng a sa tshwane ka tsona. (2)

- 2.6 Puisano e qotsong ee e senola Hlomi e le motho wa botho bofe? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 2.7 Sehlo seo Tshiu a buang ka sona qotsong ee ke sa mofuta ofe? Hobaneng o realo? (2)
- 2.8 Polelo ena, 'ntwa ke ya madulammoho', e tsamaellana jwang le ditaba tsa Tshiu qotsong ee? (2)
- 2.9 Hlalosa kamoo ditaba tsa qotso ena di nang le seabo kateng kgodisong ya pale. (2)
- 2.10 Sekaseka kamoo ketsahalo eo ho yona Tshiu a kopang tshwarelo ho Hlomi, e re totoballetsang mothinya o sa lebellwang kateng. (3)

MMOHO LE

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA D

Hoba re je, ha qoqwa nthwana tse ngata; a ntsebisa ba lelapa; ke ne ke phutholohile e le ka nnete jwale. Ka bona kamoo ntata Lerato a neng a rateha kateng ha a sa le motjha, a bile a tshwana le Lerato hantle, e ka ngwanabo. Athe mmaya Lerato yena e ne e ka Moindia. Ka tsheha ho bona kamoo Lerato a neng a le mafethe kateng ha a sa le monyenyanane. Ka rata se seng sa hae ha a sa le lemo tse leshome le metso e mene; ha jwale a ne a le se le seng ho tseo. Se le setle ruri; mme Lerato a hlokomela hoo empa a iphapanya. 5

Ka morao ho tseo tsohle ntata Lerato a nteboha ka moputso. A ba a re kenya koloing ho re isa serapaneng sa diphoofolo kaha ba ne ba rerile ho ya teng tsatsing leo. Teng re ile ra natefelwa haholo a bile a se a re kentse thutong tsa tlhaho, eo re ileng ra e rata. Ha re ntse re bohile jwalo, a re siya ho ya reka dinomaphodi le ditholwana. Ka bala ntho tseo nke keng ka di hlalosa fahlehong sa Lerato; se le setle se kgahla jwalo ka mehleng. O ne a sa tsebe hore a ka reng; a ntshwara matsoho, ka ntswe le tletseng lerato a re: 'Hlomi o motho wa bohlokwa ruri.' 10

- 2.11 Ke lebaka lefe le neng le isitse Hlomi habo Lerato letsatsing leo ho buuwang ka lona qotsong? (1)
- 2.12 Ketelo ya Hlomi habo Lerato, e ile ya mo ruta dintho dife TSE PEDI tseo a neng a sa di tsebe ka lelapa leo? (2)
- 2.13 Ke ketsahalo efe e ileng ya susumetsa ntata Lerato ho leboha Hlomi ka moputso? (1)
- 2.14 Ketso ena ya Hlomi ya ho etela habo Lerato, e ile ya matlafatsa lerato la bona jwang? (2)
- 2.15 Ke eng e ileng ya etsa hore mme wa Hlomi a be motlotlo ka morao ho puisano ya hae le ntata Lerato? (1)
- 2.16 Mongodi o sebedisitse tsela efe ho senola botho ba baphetwa qotsong ee? Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE ho nnetefatsa karabo ya hao. (2)

- 2.17 Bolela hore polelo ena ke Nnete kapa Mafosi, o be o tshehetse karabo ya hao ka lebaka.
Ntata Lerato o ne a ke ke a thabela ha moradi wa hae a ne a ka nyalwa ke Hlomi. (2)
- 2.18 Diketsahalo tsa qotso ee di etsahala mehleng efe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 2.19 Dumellana le polelo e latelang ka ho fana ka lebaka le nepahetseng.
Ketsahalo eo ho yona Tshiu a kopang tshwarelo ho Hlomi e re bontsha sehlohlolo paleng ena. (2)
- 2.20 Nehelana ka lebaka le tiisang polelo e latelang.
Tsela eo kgohlano e neng e le pakeng tsa Hlomi le Tshiu e ileng ya fela ka yona e a makatsa. (2)
- [35]

POTSO YA 3: SEHLEKEHLEKE SA DEIDRO – VT Masima

Bala qotso ena ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela tse thehilweng paleng yohle.

TEMA YA E

'Ke hantle, jwale ke a kgolwa phutheho ya rona e fihlile pheletsong. Empa pele re ka lokoloha bohle, ke sa rata ho hatella ntlha ena: Ho se be teng lebaka le ha e le lefe le ka etsang hore mang kapa mang a rate ho ikopanya le nna ka mokgwa ofe kapa ofe! Ebang he ho etsahala hore le tlamehe ho ntsebisa ho hong ho itseng, le ka etsa jwalo ka ho ikopanya le Sister Ruth mane ...' Biala a supa moitlami elwa e sa leng a tshwarane le mosebetsi o sa tsebisahaleng hukung ya phaposi, empa eo e reng ha motho a ne a ka hlahlobisa seo a ntseng a se etsa, a neng a tla elellwa hore o ntse a hwesheletsa motjhini o makatsang tjena metsotso yohle ya ditaba tseo ho ntseng ho buuwa ka tsona, ntle feela ho tseo tse amang monna wa Botswana ya bolauweng ke Mobishopo Biala. 10

Eitse hoba Sister Ruth a elellwe hore mahlo ohle a hodima hae, a otlala babohi ba hae ka lebono le tarakanyang hlooho ya motho, motho a ba a nna a kwenya bosawana, mofufutso e se e le lekapa le ka kguwang ka diemere sefahlehong sa hae.

'Ke tla thabela ho ikobela ditaello tsa hao, morenaka,' ke yena eo ka lentswe le kang modumo wa thomo e letswa. 15

- 3.1 Kopano e qotsong e ne e tshwaretsewe sebakeng sefe? (1)
- 3.2 Ke lebaka lefe le ileng la etsa hore monna wa Botswana a bolawe ke mobishopo Biala? (1)
- 3.3 Nehelana ka ketsahalo E LE NNGWE e etsahetseng ka ho tshwana kopanong e qotsong le kopanong e neng e le ha Katriena. (2)
- 3.4 Ke ketsahalo efe ya bohlokwa eo mobishopo Biala a ileng a hlalosa hore mokgatlo wa Bana ba Phiri o tla e phetha ka kgwedi ya Mphalane selemong seo? (2)

- 3.5 Ditaba tsa qotso ee ke tsa mehleng efe? Nehelana ka ntho E LE NNGWE qotsong e tiisang karabo ya hao. (2)
- 3.6 O nahana hore ke lebaka lefe le neng le etsa hore Sister Ruth, a se ke a kenya metsotsong ditaba tsa ho bolauwa ha monna wa Botswana? (2)
- 3.7 Ke dintho dife TSE PEDI qotsong tse re tiisetsang hore ditaba tsa yona e ka ba tse lokelang ho hlahella tlhahisong ya pale? (2)
- 3.8 Hlalosa kamoo mongodi a totobatsang semelo/botho ba mobishopo Biala kateng ketsahalong ya ho bolauwa ha monna wa Botswana. (2)
- 3.9 Na ke ntho e makatsang ho bona pheletsong ya pale Ramaqiti a baleha a le mong a siya Mobishopo Biala? (2)
- 3.10 Na Thakgodi Lelebela (Chikano) ke mophetwa ya tjihitja/phethahetseng? Hobaneng o realo? (2)
- 3.11 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang.
Ho phethahala ha ketsahalo ya kgwedding ya Mphalane selemong seo, ho ile ha baka kgohlano dipakeng tsa mokgatlo wa Bana ba Phiri le dinaha tsa Afrika e Borwa. (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

'Banna ba heso, ke motlotlo haholo ho le tsebisa hore nako jwale e fihlile ya hore nna le kgaitsedinyana ena ya ka, Dirisang, re wele tseleng. Ha e le motswalle wa ka, Nasala, yena o se a ikgethetse ho ya qeta bophelo ba hae ntlwanatshwana. Ha ke tsebe hore ntho e jwale e bitswang ha e tla re motho a se a sebeditse hakanakana e be jwale ha a batle ho kgola ditholwana tsa mosebetsi wa hae.'

5

'Le nna ha ho moo ke yang teng,' ke Dirisang eo.

'O reng Dirisang? Na ebe ke utlwa hantle banna? O kenwe ke eng ka tsebeng, ngwana towe?'

'Nna ke moholo ha ke le mokana. Kgale o ntshebedisa, abuti. Jwale ke nako ya hore le nna nke ke phele le batho ba bang le haeba bophelo boo ke bo fumana teronkong. Wena tsamaya o yo ja tjelele ya hao ka kgotso ntle ho nna. O ke se sitelwe dinaha tse ngata tjena, yare ha o qeta, wa nahana hore di tla o tlohela. Le ha ho le jwale, nna ha ke o thibe ho ya moo o rerileng ho ya teng.'

10

'Mo jwetse wena Dirisang,' ke Chikano eo a thabile. 'Abuti enwa wa hao o lahlehetswe ke kelello ya botho, mme o hloka thuso.'

15

- 3.12 Mophetwa enwa ya bitswang Dirisang, o tsejwa ka lebitso lefe le leng ka hara pale? (1)
- 3.13 Ho ile ha etsahala jwang hore Chikano a iphumane a kopane le Ramaqiti sebakeng see seo ba leng ho sona qotsong? (1)
- 3.14 Hlalosa kamoo Ramaqiti a neng a kgone ho pholosa Nasala kateng kwana Bosothonia. (2)

- 3.15 Ke ketsahalo efe e neng e sitise Chikano ho buisana le moruti Sam Zamiya mohla a neng a le kerekeng ya St Paul Mission Kweneng? (2)
- 3.16 O ka re ho se tshwane ke hofe dipakeng tsa tikoloho ya Kweneng le ya Seruwe? (2)
- 3.17 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Diketsahalo tse qotsong di bontsha hore ditaba tsa pale di rarahana ho feta. (2)
- 3.18 Dumellana le polelo e latelang o ntse o itshetlehile ka ditaba tsa pale.
E ka nna yaba Ramaqiti o ile a kgona ho phonyoha phutuhelong ya dinaha tsa Afrika e Borwa. (2)
- 3.19 Sekaseka kamoo mongodi a atlehileng kateng ho sebedisa lewa la mothinya o sa lebellwang ditabeng tse qotsong. (3)
[35]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TSHWANTSHISO/TERAMA**POTSO YA 4: SEFI – DJ Nkutha**

Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA G

RABODITSE:	Ke utlwa le mading mona hore mokgathala o ikakgetse. Ha nka pota mane ha Mmatshela ka nnete ke tla robala sa motho ya thuntsweng. Ke tla kgaleha kgalehi!	
MOTAUNG:	A ko ntlhalosetse mona motswalle. Hantlente molemo wa jwala boo ba lona keng? Nna ha ke bo utlwisise. Le re bo a le thabisa ha le bo boledisa, bo le thabisa jwang le bolayana tjee?	5
RABODITSE:	Wena ha o tsebe monate wa jwala. Ha o utlwe hore ke thabisadihoho, thabisa le ba hlonameng? Bo monate ka tsela e makatsang. E ka re o nyanya mmao nakong ya bongwana ba hao. Bo o qobisa mathata, o fumane e le maobane ka ona. Ho thata ho wena ho utlwisisa hobane ha o nwe.	10
MOTAUNG:	Tjhe, wa tla wa bo babatsa bo monga bona. Nna ha ke bo batle le moo bo hatileng. Ke hopola moshemane yane wa nnyeo, hana ba ne ba re ke mang? Elwa ya dulang ntlong ela eo e ka reng sehlaha sa mamasianoke. Hana ba re ke mang? Ka hopola, ke Sekurufu. Ha ke re o ne a reketse metswalle ya hae thabisa eo ya lona. O kae kajeno? Na ha a tlasa mobu ke jwala? Hopola enwa e molelele ya dulang pela Sekoto, na ha a fenethwa bareng?	15
RABODITSE:	O a tseba bao ke ba mona ba meharo, ba nwellang moferefere kapa ho lefellelsa matsatsi a fetileng.	20

- 4.1 Mmatshela eo ho buuwang ka yena qotsong o ne a tsebahala ka eng? (1)
- 4.2 Ho ya ka ditaba tsa qotso, ke lebaka lefe le etsang hore batho ba bang ba bolawe ke jwala? (1)
- 4.3 Ke kamano efe e teng pakeng tsa Sekurufu le Sekoto ho ya ka ditaba tsa qotso? (1)
- 4.4 Nehelana ka dintho TSE PEDI tse susumeditse Raboditse hore a qobelle Motaung ho nwa jwala. (2)
- 4.5 Ntle le ho nwa jwala mmoho, Motaung o tshwana ka dintho dife TSE PEDI le motswalle wa hae? (2)
- 4.6 Ho ya ka Raboditse, ke dintho dife TSE PEDI tse ntle tseo a reng jwala bo a di etsa? (Sheba mola wa 7 ho isa ho 11.) (2)
- 4.7 Motaung o bolelang ha a re ha a utlwisise jwala? (Sheba mola wa 12–18.) (2)

- 4.8 Dipuo tsa Motaung tse qotsong le ketso ya hae ya ho ya dula ntlong ya thitelo, ha Mmatshale di re thusa jwang ho re senolela semelo/botho ba hae? (2)
- 4.9 Karaburetso e sebedisitsweng ke Raboditse meleng ya 8-9 ke ya mofuta ofe, mme e o thusa jwang ho utlwisisa sepheo sa hae tshwantshisong ena? (2)
- 4.10 Bontsha kamoo kgetho ya lentswe 'Sefi 'eo mongodi a e sebedisitseng e loketseng sehlooho sa tshwantshiso ya hae. (2)
- 4.11 Bohale ba Motaung nakong eo a neng a qala ho fetohela tse ding tsa ditlwaello tsa lelapa la hae bo ne bo bidietsa eng? (2)

MMOHO LE

Boela o bale qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng tshwantshisong yohle.

TEMA YA H

MOTAUNG:	Mmatiisetso mohatsa ka. (A hula moya.) Ke kgathetse, ke imelwa ke hlooho, ke a opelwa mona moo ke leng teng. Ha ke tsebe le hore ke fihlile jwang mona.	
MMATIISOETSO:	O fihlile o ntse o bina, ntate. Mokgathala oo o buang ka wona ke phaphalasi, ke moleko wa ntho oo.	5
MOTAUNG:	Ke fihlile ke bina, ke bina eng hobane le sefela ha ke eso se qale le ho se phokola kerekeng kwaa?	
MMATIISOETSO:	Ho tloha neng o enwa jwala monna batho? O ntse o enwa kae ha o re makaditse hakaale?	
MOTAUNG:	Tseo ha di bolelwe. Ke mesebetsi ya ngakanakahetla ena e tsebisahalang.	10
MMATIISOETSO:	Ke hobaneng monna ka ha o thetseha ka pele tjee? Na ha o bone o tla iqhalla lelapa ke ngakanammotwana eo e sa hlapeng.	
MOTAUNG:	A ko utlwe banna. (A leka ho phahamisa hlooho). Hlooho ena e ka re e otlilwe ka noto, e seng noto feela empa e kgopo ho feta tse ding.	15
MMATIISOETSO:	Ke mofuta ofe wa jwala oo le neng le ipolaisa wona?	
MOTAUNG:	Wa tla wa nkenyetsa lekgotla la morena he kajeno. Feel a ke tla o araba ke sa lobe letho jwalo ka motshwaruwa. O mphile bo tsewerekere, bo babang sa leshokgwa le bo kang metsi tjena. Ha ke tsebe ho feta moo.	20
MMATIISOETSO:	Ka nako tse ding o tla ja dikgolabolokwe ke a o bolella.	

- 4.12 Motaung o ne a nwele jwala hokae? (1)
- 4.13 Mohatsa mophetwa ya bitswang ngakanakahetla ke mang? (1)
- 4.14 Motaung le Nkepe ba amana jwang? (1)

- 4.15 Mmatiisetso ke mosadi ya neng a na le keletso ho monna wa hae. Qolla dintho TSE PEDI qotsong tse tiisang sena. (2)
- 4.16 Ketso ya Mmatiisetso ya ho se halefele Motaung ka mehla ha a mo foseditse e mo hlahisa e le mosadi wa mehla efe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.17 Hlalosa kamoo tshebediso ya mantswe a latelang a hlahang qotsong, e tshehetsang molaetsa/mookotaba wa tshwantshiso ena kateng.
'Ke mesebetsi ya ngakanakahetla ena e tsebisahalang.' (2)
- 4.18 Maemo a bophelo a renang ha Motaung ka mora ho wela lerabeng la ba ha Raboditse, a ne a ka susumetsa Tiisetso jwang ho fetola tsela ya hae ya bophelo? (2)
- 4.19 Na Raboditse o fumane kotlo e tshwanelang diketso tsa hae ho tloha qalong ho isa qetellong ya pale? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 4.20 Sekaseka kamoo dipuo tsa Mmatiisetso tsa mohla Motaung a fihlang hae lekgetlo la pele a nwele di senolang botho ba hae kateng, ha bo bapiswa le botho ba hae diketsahalang tsa tshwantshiso yohle. (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 35

KAROLO YA C: DIPALEKGUTSHWE

Ho botsitswe dipotso TSE PEDI karolong ena. Araba potso TSE PEDI tse itshetlehileng dipalekgutshweng TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 5.1 le POTSO ya 5.2.

POTSO YA 5: MODIA – MK Mofihli le ba bang

- 5.1 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA I**HA SE NNA KE WENA**

Ka le hlahlamang mokola wa etsa matsapa a ho fumana se yang ka maleng. Ka lebaka la ho kgora ha ho tona ha ya le sephumo sa boroko. Nengneng a utlwela borokong eka ho na le motho ya kokotang. A pikitla mahlo, a idimola, a ikotlolla, a theha tsebe hantle. 'Be! e fela ho na le motho ya kokotang. E re ke eme ke mo bulele mohlomong ke e mona eo re hlohang re tsubisana le yena.'

Ha a fihla monyako a fumana e le ngwananyana yane wa moahisane le yena, ya tiwaetseng ho mo fiella. Mehopolo ela ya maobane ya boela ya kgutla kaofela hoo a bileng a tshoha ha a tadima ngwana enwa ya dilemo di leshome. Ha a re a tjhake, empa a ipotsa hore na o tla tjhakela mang. Qetellong mokola ona wa itulela wa se ke wa tjhaka. Mehopolo ela ya boela ya tla hape, kgetlong lena molafu ona wa ba wa kgona ho eka lesea lena. Jo banna! Ngwana batho a se ke a le bona hona mohlantso. Metsotso e ile ya nna ya feta, dihora le tsona, ha e le ngwana yena a se ke a bonahala ho kgutla. Batswadi ba ngwana enwa ha ba ka ba tsotella hakaalo kaha ngwana e ne e se la pele a thusa molakolako ona.

- 5.1.1 Ke mang ya neng a kokota monyako ha Ralehlatsa a ntse a robetse? (1)
- 5.1.2 Hobaneng mokola o ne o etsa matsapa ha o tla fumana tse yang ka maleng? (1)
- 5.1.3 Ke mohopolo ofe oo ho thweng o ile wa kgutlela mothong eo? (1)
- 5.1.4 Nehelana ka dintho TSE PEDI tse nnetefatsang hore tikoloho ya palekgutshwe ee ke ya makeisheneng. (2)
- 5.1.5 Ke diketsahalo dife TSE PEDI tse entseng hore Ralehlatsa a iphumane a se a se na metswalle? (2)
- 5.1.6 Polelo ena, 'Lebitsolebe ke seromo', e dumellana jwang le lebitso la Ralehlatsa palekgutshweng ena? (2)
- 5.1.7 Polelo ena, 'La ho shwa ha le emelwe', e dumellana le ketso efe palekgutshweng ee? (2)

- 5.1.8 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o be o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Morusu le dintwa tse kang tsa boRalehlatsa mesebetsing ha di atise ho tisa tharollo ka mehla. (2)
- 5.1.9 Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang, mme o be o tshehetse ka lebaka.
Palekgutshweng ena, Tatolo o hlahella e le ...
A mohlohleletsi.
B moqabanyi.
C motshehetsi.
D mohanyetsi. (2)
- 5.1.10 Ketso ya batswadi ba ngwana ya ileng a betwa ke Ralehlatsa, ya ho mo dumella ho ya hlwekisa ha hae, e hanana le molao wa motheo wa Afrika Borwa jwang? (2)
- 5.1.11 Nehelana ka lebaka le dumellanang le polelo e latelang.
Maikutlo a neng a re Ralehlatsa a tshwarelwe hobane o ne a susumeditse ke tshotleho le ho hloka mosebetsi ho etsa ketso eo e sehloho, a ne a fosahetse. (2)

MMOHO LE

- 5.2 Bala qotso e latelang ka hloko, o nto araba dipotso tse thehilweng palekgutshweng yohle.

TEMA YA J**BONTSHUNYAKGARE**

'Mamelang banna ba heso! Phoso ha e le phoso ke phoso, mme phoso e lokelwa ho bolelwa ha eba re fela re lakaletsa bana ba rona bokamoso bo tjhatsi. Nnete ke hore nako e a tla eo batho bana ba tlang ho arabelwa ka yona. Batho bana mehopolo ya bona e tshwana kaofela, ho kenyeleditswe le mehopolo ya mapolesa ana a merabe ao ho bonahalang eka a rera ditaba le rona. Hoo e leng nnete ke hore re kentse batho bana tsietsing e tshabehang. Ke re, re ba kentse tsietsing e tshabehang hobane batho bana ba etsa dintho hore feela ba mpe ba be dibukeng tse ntle tsa rona. Hape banna ba heso tsebang hore ho bolaya baetapele, kapa hona ho ba kenya tjhankaneng bophelo ba bona kaofela ho ke ke ha bolaya mohopolo. Ho re ke wa madi a lona ha ho bolele hore ha ke a tshwanela ho le bona phoso ha le etsa phoso.'

Ha Molelle a qeta ho bua, moromuwa a kena monyako, mme a fihla a fa Kgurumbala lengolwana. Lengolwaneng lena ho ne ho thwe ho hloka hla motho ya hodingwana ya neng a tshwanela ho tla mamela taba e nngwe tjena e neng e potlakile. Ka lebaka la ho tenehela Molelle, Kgurumbala a hla a roma yena ho ya sebetsa taba eo.

- 5.2.1 Kgurumbala eo ho buuwang ka yena qotsong o ne a le maemong afe mosebetsing oo wa hae? (1)
- 5.2.2 Ke ntho efe e neng e ke ke ya bolaya mohopolo oo ho buuwang ka wona qotsong? (1)
- 5.2.3 Mapolesa a merabe ao ho buuwang ka wona qotsong ee, ke afe ha e le hantle? (1)
- 5.2.4 Bolela dintho TSE PEDI tseo Kgurumbala le Molelle ba tshwanang ka tsona. (2)
- 5.2.5 Ke ntho efe eo batho ba merabe ba neng ba sotlwa ka yona ke mapolesa a mofuta? (1)
- 5.2.6 Ke taba efe e neng e potlakile eo mokomishinara a neng a memela moofisiri ya hodingwana ho yona? (1)
- 5.2.7 Ditaba tse hlahellang ka hodimo di totobatsa kgohlano ya mofuta ofe? Fana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 5.2.8 Hoja Kgurumbala e ne e le Moafrikaborwa, o ne a tla ba kgahlanong le molao wa motheo jwang ka mantswe ana a hae, 'Bao re ba fumanang ba e na le ditokomane tse kgothalletsang ho diha mmuso, re ba ahlolele lefu'? (2)
- 5.2.9 Bophelo ba kajeno bo ka be bo le jwang hoja 'tau' eo ya se ke ya bolawa? (2)
- 5.2.10 Sekaseka kamoo tshebediso ya mantswe a latelang e thusitseng mongodi ho fihlella sepheo sa ho qholotsa maikutlo a thabo ho wena kateng. (3)
- 'A nka lerumo, kwakwa, kwebe, tsenene le thebe a hlabaka tau ena e seng e shwele.'

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 35

KAROLO YA D: DITHOTHOKISO

Ho botsitswe dipotso TSE PEDI karolong ena. Araba potso TSE PEDI tse itshetlehleng dithothokisong TSE PEDI tseo o ithutileng tsona selemong sena. Araba POTSO ya 6.1 le POTSO ya 6.2

POTSO YA 6

6.1 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

NGWANA LEHLASWA – KE Ntsane

- 1 Beke ya fela e se bakgotsi ho pota,
- 2 Ngata ba metswalle ke basadi ho pota,
- 3 Mefuta ya tsopa le letle boreledi.
- 4 Ngwana a ja a nwa a rakalla haholo;
- 5 Tsoho le bobebe pakothong ho feresana,
- 6 Le hana ho bona mosadi ihlo le penya.
- 7 'Monono ke mohodi ke mouwane',
- 8 A na tjho Kgitshane a so bone hantle,
- 9 A so bone monono borui sebele.
- 10 Ngwana ke enwa o sesa tamong la monono,
- 11 Menate yohle ya lefatshe o a e latswa,
- 12 Pakothong ho kolla lebese le dinotshi.
- 13 Ha tla monna a tshwere lengolo,
- 14 A nkile ngolo la melato mokoloko;
- 15 Kgabong ya dikoloto ngwana a utlwa monate,
- 16 Tsoho pakothong la feresaka,
- 17 Pampiri tsa wa di entse sehlopha,
- 18 Ho le mashome ho bile ho le makgolo.
- 19 Ha isa isa a mang a mangolo a fihla,
- 20 A fihla eka ke ka morero,
- 21 Morero wa melato ho utlwella!
- 22 La ho qetela la nyarosa motho.
- 23 Ngwana a tshwarwa ke tshabo letswalo,
- 24 Hoba jwale teke di fedile ho setse mangolo.

- 6.1.1 Bolela dipotso TSE PEDI tse entsweng ke ngwana lehlaswa ka mora ho fumantshwa maruo a hae. (2)
- 6.1.2 Qolla molathothokiso o tiisang hore ngwana lehlaswa o ne a utlwana le dipabala tsa basadi. (Sheba temathothokiso ya pele.) (1)
- 6.1.3 Ke mantswe afe A MABEDI a senolang maikutlo ao ngwana lehlaswa a neng a se a le ho ona temathothokisong ya bone? (2)

- 6.1.4 Ke mantswe afe molathothokisong wa 1 a sebedisitsweng ho re bopela lepata? (1)
- 6.1.5 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 10 ka mantswe a hao. (2)
- 6.1.6 Ke lengolo lefe la ho qetela le fumanweng ke ngwana lehlaswa ho ya ka molathothokiso wa 22? Ha o nahana le ne le tswa kae? (2)
- 6.1.7 Ke mofuta ofe wa phetapheto o fumanwang molathothokisong wa 1 le wa 2? O bonahala ka mantswe afe? (2)
- 6.1.8 Bohlokwa ba bonono/makgabane a sebedisitsweng molathothokisong wa 8 le wa 9 ke bofe? (2)
- 6.1.9 Karaburetso e sebedisitsweng molathothokisong wa 17, e o thusa jwang ho utlwisisa seo sethokhokisi se buang ka sona molathothokisong oo? (2)
- 6.1.10 Tlohelo e sebedisitsweng sehloohong sa thothokiso ee, e o thusa jwang ho utlwisisa sepheo sa sethokhokisi? (2)

MMOHO LE

- 6.2 Bala thothokiso ena ka hloko, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

HO SE TSHEPAHALE – RN Phume

- 1 Wele! Tshepahala hle leqwatsiqwatsi
 2 E ja ho tshepahala kaha ke bohobe;
 3 Tshepahalo ke bohobe ba bophelo,
 4 E tla o phedisa e o etse motho.
- 5 Tlohela mesebetsi ya mopheme,
 6 Tlohela mesebetsi ya phokojwe,
 7 Lesa hle mesebetsi ya dirobalanaheng,
 8 Dirobalanaheng ke ntho tsa ho itebela.
- 9 Ka le leng o sa lebella;
 10 O lebetse thuso o e hloka,
 11 O tshepile, o ikemiseditse;
 12 Ho se tshepahale ho tla o makatsa.
- 13 Ka le leng ho tla o phoqa;
 14 O utliwe bohloko sebele
 15 Bo sa tsweng madi.
 16 Molamu o kgutlele sefateng!

- 6.2.1 Sethothokisi se re ke eng e ka phedisang motho? (1)
- 6.2.2 Sethothokisi se re mopheme le phokojwe di tsebahala ka mesebetsi ya mofuta ofe? (1)

- 6.2.3 Ke lentswe lefe molathothokisong wa 1 le sebedisitsweng ho re bopela maikutlo a ho qeka a sethohokisi? (1)
- 6.2.4 Ke mang eo sethohokisi se reng a tlohele mesebetsi ya ho se tshepahale temathothokisong ya pele? (1)
- 6.2.5 Hlalosa se bolelwang ke molathothokiso wa 14 le 15. (2)
- 6.2.6 Bohlokwa ba lebitsomamarane le temathothokisong ya 2, ke bofe? (2)
- 6.2.7 Bohlokwa ba phetapheto ya sebopeho e sebedisitsweng molathothokisong wa 5 le 6 ke bofe? (2)
- 6.2.8 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)
- 6.2.9 Anastrofi e sebedisitsweng molathothokisong wa 7 e o thusa jwang ho utlwisisa seo sethohokisi se se bolelang temathothokisong eo? (2)
- 6.2.10 Bokgabo ba bothothokisi bo sebedisitsweng molathothokisong wa 4 bo bitswa eng, mme bo o thusa jwang ho utlwisisa molathothokiso oo? (3)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA D: 35
MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 70